

ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. – К. :
Наук. світ, 2008. – Ч. 20. – С. 32–35.

3. Вершило Ю.М. Влияние лояльности персонала на эффективность работы коммерческого банка // Научно-технические ведомости Санкт-петербургского государственного политехнического университета Серия «Экономические науки». – 2008. – № 3. – С. 25-28.

4. Доминяк В.И. Лояльность персонала как социально-психологическая установка / В. И. Доминяк // Ананьевские чтения: тезисы научно-практической конференции. – СПб.: Изд-во СПб университета, 2000. – С. 211–213.

5. Калінеску Т.В. Значення лояльності для сучасного підприємства / Т.В., В.В. Наглядова // Часопис економічних реформ. – 2011. - № 2. С. 15-18.

6. Ранде Ю. П. Удовлетворенность и лояльность персонала как главные показатели эффективности внутреннего маркетинга / Ю. П. Ранде // Маркетинг в России и за рубежом. – 2006. – № 3. – С. 61–69.

7. Суворова А. Лояльность персонала [Электронный ресурс] / А. Суворова. - Режим доступа: // <http://www.hr-zone.net/index.php?mod=announce&go=show&id=1531>.

Анотація. Определено влияние лояльности персонала на эффективность деятельности предприятия, раскрыты этапы мониторинга и повышения уровня лояльности персонала.

Ключевые слова: персонал, лояльность, предприятие, мониторинг, эффективность.

Summary. Influence of loyalty of personnel on efficiency of activity of enterprise is definite, the stages of monitoring and rise of level of loyalty of personnel are exposed.

Keywords: personnel, loyalty, enterprise, monitoring, efficiency.

Рецензент д.э.н., профессор УкрГАЗТ Кирдина Е.Г.

Эксперт редакционной коллегии к.э.н., доцент УкрГАЗТ Токмакова И.В.

УДК 37.015.6

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВНЗ

*Ярмош О.В., ст.викладач,
Крецул Р.М., слухач магістратури (УПА)*

Розглянуті основні проблем системи управління фінансовою діяльністю ВНЗ в сфері надання платних освітніх послуг та запропоновані заходи з її удосконалення, що поєднані у три групи: використання нових методів визначення вартості навчання, удосконалення системи фінансового менеджменту, проведення комплексу заходів по залученню коштів.

Ключові слова: фінансова діяльність ВНЗ, фінансовий менеджмент ВНЗ, платні освітні послуги, вартість навчання, ціна освітньої послуги.

Актуальність теми. Починаючи з середини 90-х років минулого століття, коли в Україні широкого розповсюдження набуло навчання студентів на умовах контрактної форми навчання (за кошти фізичних або юридичних осіб), перед вищими навчальними закладами (далі – ВНЗ) постало завдання визначення величини плати за навчання та інших освітніх послуг. Такі умови навчання внесли суттєві зміни в організацію фінансової діяльності ВНЗ, сприяли появі нових статей доходної частини бюджету, спеціального фонду. При цьому виникають певні проблеми, з одного боку, максимізації рівня ціни на освітні послуги для оновлення застарілих фондів та додаткового фінансування через скорочення коштів, що

надходять з державного бюджету, з іншого - встановлення низьких цін через низьку платоспроможність населення, високий рівень конкуренції серед ВНЗ.

Тому без організації системи фінансового менеджменту ВНЗ не в змозі забезпечити ефективно управління фінансовими потоками, а отже, і власну економічну безпеку. А серед значної кількості актуальних питань в сфері управління ВНЗ варто відзначити управління системою фінансової діяльності навчального закладу в сфері надання платних освітніх послуг. Особливої актуальності це питання набрало після затвердження постановою КМУ від 20 січня 1997р. №38 переліку платних

послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами.

Окрім зазначеної проблеми встановлення рівня плати за освітні послуги постають питання його врегулювання, відповідного документального оформлення та звітування, що дозволяє стверджувати про необхідність дослідження та удосконалення системи управління фінансовою діяльністю в сфері надання платних освітніх послуг ВНЗ.

Аналіз публікацій. Питанням управління фінансово-господарською діяльністю ВНЗ та формування оптимальної ціни за навчання в останнє десятиліття присвячено значну кількість праць, серед яких відмітимо роботи вітчизняних вчених Т.М. Боголіб [1], О.В. Кукліна [2], В.М. Огаренка [3], Ю.Г. Лисенка, В.М. Андрієнка [4], О.В. Тимошенко, В.А. Федорової [5], В.І. Шиловой [6].

Зазначимо, що дослідження аналогічних питань управління освітньою діяльністю в країнах Західної Європи та США беруть свій початок з кінця 60-х – початку 70-х років минулого століття. Зокрема на сайті ЮНЕСКО можна ознайомитися зі значною частиною звітів про такі дослідження.

Метою роботи є визначення перспективних напрямків удосконалення фінансової діяльності ВНЗ в цілому та в сфері надання платних освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. За результатами аналізу літературних джерел можна відзначити, що на законодавчому рівні питання управління фінансовою діяльністю ВНЗ не достатньо врегульовані. Ще більше проблем виникає з діяльністю ВНЗ в сфері надання платних освітніх послуг, що потребує розробки та впровадження в діяльність будь-якого ВНЗ комплексу заходів, дієвих методів, моделей та методик, впровадження ефективних систем управління та контролю тощо.

До основних проблем системи управління фінансовою діяльністю ВНЗ в сфері надання платних освітніх послуг можна віднести:

1) необхідність врегулювання розміру оплати за навчання з рівнем заробітної плати;

2) зосередженість різних складових системи управління фінансами вищої освіти в Україні у декількох державних установах;

3) відсутність реально діючих механізмів трансляції у вищу школу потреб підприємства, держави, суспільства, що перешкоджає налагодженню такої форми оплати за навчання, як навчання за кошти юридичних осіб. На даному етапі така форма діє найчастіше як оплата суми контракту але не юридичною, а фізичною особою. Тому важливим напрямом реформування системи вищої освіти є побудова

відносин соціального партнерства, особливо з бізнесовими структурами;

4) відсутність економіко-математичних моделей оптимального розподілу фінансових ресурсів у галузі освіти, основна частина існуючих моделей будується за видатковими методами та передбачає розрахунок безбиткового рівня діяльності ВНЗ;

5) наявність потреби у вдосконаленні підходів до прогнозування розподілу фінансових ресурсів ВНЗ.

На сучасному етапі система фінансової діяльності більшості ВНЗ поступово формується та оновлюється, однак значний контроль та втручання з боку державних органів стримує цей процес. Тому потрібні зміни не лише в системі фінансової діяльності конкретного навчального закладу, а й в системі фінансування галузі освіти в цілому.

Першочерговими заходами з удосконалення системи фінансової діяльності ВНЗ в сфері надання платних освітніх послуг, на думку авторів, можуть стати:

1) використання разом із затвердженою методикою визначення вартості навчання додаткових методів, що дозволяють проводити перерозподіл доходів з метою покриття витрат ВНЗ за рахунок:

- застосування під час розрахунків коефіцієнту збільшення суми коштів, отриманих від зарахування до ВНЗ студентів на усі напрями підготовки, що розраховується для кожного напрямку підготовки та кожної спеціальності окремо;

- встановлення більш високих цін на «модні» престижні спеціальності за методом калькуляційного вирівнювання, що дозволяє покрити збитки від надання послуг з непрестижних спеціальностей, але стратегічно важливих для країни;

- оптимізації витрат ВНЗ за рахунок впровадження фінансового контролінгу в діяльність;

2) подальшого удосконалення системи фінансового менеджменту ВНЗ за такими напрямками:

- подальша автоматизація та комп'ютеризація процесу управління ВНЗ, створення і впровадження системи підтримки прийняття рішень в освітню галузь;

- впровадження системи контролінгу, основою якого є система бюджетів;

- оптимізація розподілу ресурсів та прибутку академії між центрами відповідальності.

3) проведення комплексу заходів по залученню інших коштів (не лише плати за навчання та фінансування з державного бюджету). Джерела власних надходжень та

напрями їх використання ВНЗ наведено в табл. 1 [7].

Таблиця 1

Можливі власні надходження ВНЗ та напрями їх використання

Група власних надходжень	Підгрупи власних надходжень	Напрями використання надходжень
1. Плата за послуги, що надаються (мають постійний характер і обов'язково плануються)	1.1 Плата за послуги, надання яких пов'язане з виконанням основних функцій та завдань академії	Покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням зазначених послуг
	1.2 Надходження від господарської та/ або виробничої діяльності (кошти від господарсько-виробничої діяльності допоміжних, навчально-допоміжних підприємств, господарств, майстерень, плата за гуртожитки, ін.)	Організація зазначених видів діяльності, а також на господарські витрати
	1.3 Плата за оренду майна	Утримання, обладнання, ремонт майна
	1.4 Надходження від реалізації майна (крім будівель та споруд)	Ремонт, модернізація чи придбання нових необоротних активів та матцінностей
2. Інші джерела власних надходжень	2.1 Благодійні внески, гранти та дарунки (у т.ч. внески від спонсорів та меценатів)	Гранти спрямовуються на реалізацію цілей, визначених програмою їх надання
	2.2 Кошти, які отримує академія на виконання окремих конкретних доручень від підприємств, організацій, фізичних осіб, ін. бюджетних установ	За спеціально визначеними напрямками в разі їх надходження

На сьогодні проблема встановлення оптимального рівня ціни є першочерговою задачею керівного складу ВНЗ. Крім того виділяють кілька підходів до визначення оптимальності: з позиції доступності для абітурієнтів, переваг при цінній конкуренції, відповідності рейтингу ВНЗ, покриття витрат ВНЗ на надання освітньої послуги, розрахунок згідно вказівок провідних установ та ін.

Для обраної теми дослідження особливий інтерес викликає запропонована та обґрунтована для англійської системи вищої освіти в роботі [8] залежність між вартістю освіти та статусом навчального закладу, а відповідно й рівнем вимог до абітурієнтів, та визначення стратегічних наслідків, наведених на рис. 1 (D – попит; S – пропозиція).

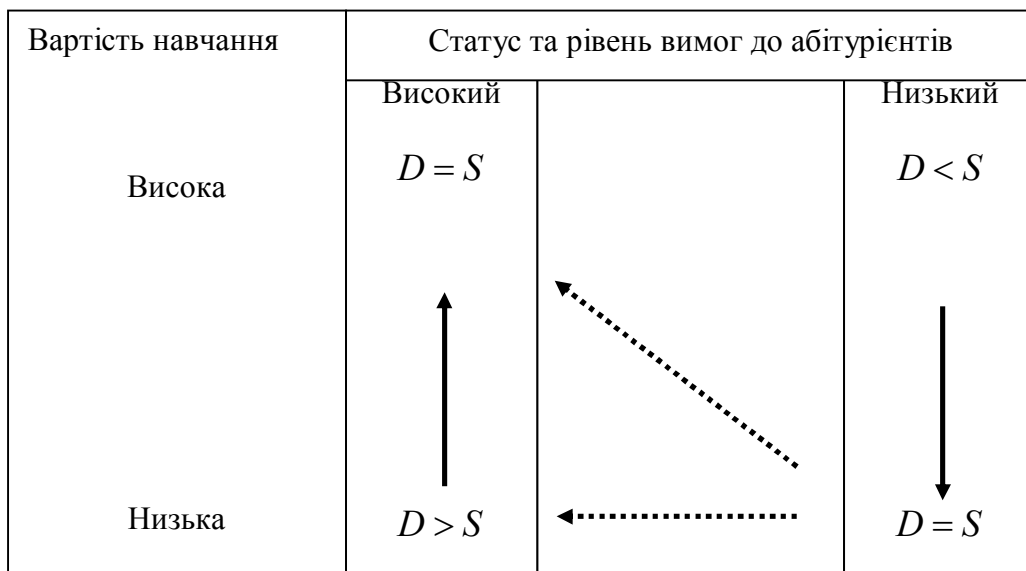

Рис.1. Стратегічні наслідки поляризації вартості навчання та статусу навчального закладу [8]

Більш детально розглянемо доцільність встановлення диференційованого рівня цін для різних спеціальностей не за необхідним матеріально-технічним забезпеченням та кількості працезатрат, а за рівнем престижності, «модності» спеціальностей. Так на формування ціни значно впливає попит на підготовку фахівців і пропозиція освітніх послуг. Наявна конкуренція на освітньому ринку зумовлює значне коректування ціни; такі фактори, як імідж закладу, місцезнаходження, додаткові послуги є також важливими при формуванні ціни, їх не можна не брати до уваги. Тому разом із загальною калькуляцією можна здійснювати ще й калькуляцію (розрахунок) диференційованої вартості навчання з найбільш престижних спеціальностей з урахуванням підвищувальних коефіцієнтів і (або) суми планових нагромаджень [4].

В роботі [9] запропоновано два підходи до визначення рейтингу спеціальностей конкретного ВНЗ, що дозволяє йому проводити обґрунтування встановленої вартості на навчання:

1) з урахуванням кількості поданих заяв абітурієнтами на відповідну спеціальність під час вступної компанії;

2) з урахуванням кількості поданих заяв, рівня держзамовлення та ціни навчання за відповідною спеціальністю.

Оскільки існує тісний зв'язок між рейтингом спеціальності r та ціною p на неї, автором [9] побудована така аналітична модель залежності рейтингу від ціни:

$$r(p) = \frac{C}{p^\alpha} - r_0, \quad (1)$$

де C , r_0 , α - невідомі константи.

З метою визначення обґрунтованості та доцільності запропонованих заходів була проведена експертна оцінка з залученням експертів, що входили в такі три групи:

а) в сфері фінансової діяльності та обліку бюджетних;

б) сфері управлінської та навчальної діяльності ВНЗ;

в) в сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Оцінку було проведено на прикладі діяльності Української інженерно-педагогічної академії (далі – УІПА) – ВНЗ державної форми власності, IV рівня акредитації.

За результатами проведеної експертної оцінки можна зробити висновки:

1. Існує певна відмінність в підходах до управління системою фінансової діяльності ВНЗ, у т.ч. в сфері надання платних освітніх послуг, серед експертів-теоретиків та фахівців, що безпосередньо ведуть облік та звітність бюджетної установи.

2. Експерти погодилися з тим, що потребує вдосконалення законодавчо розроблена методика розрахунку вартості навчання. Крім того, потребує змін на державному рівні система фінансової діяльності ВНЗ.

3. Експерти впевнені, що встановлена в УІПА вартість навчання за всіма напрямками підготовки не перебиває витрати на надання таких послуг, що потребує додаткових заходів проведення оптимізації витрат, у т.ч. запропонованих вище.

4. Відносно необхідності проведення розрахунку мінімального значення ціни навчання за напрямками підготовки УІПА для визначення контрактної вартості навчання експерти не дійшли спільного рішення, оскільки з одного боку, такі процедури необхідні, з іншої, - найчастіше встановлена вартість нижча за мінімальне значення, що пов'язано з необхідністю встановлювати ціни на рівні ринкових на аналогічні послуги.

5. Експерти погодилися, що ціна навчання на більш престижні спеціальності не повинна встановлюватися на тому ж рівні, що і на інші спеціальності, які на даний момент не користуються попитом.

6. На питання обізнаності експертів про переваги методу калькуляційного вирівнювання визначення ціни на освітні послуги експерти-теоретики відповіли позитивно. Такі відповіді пов'язані перш за все з тим, що такий метод не використовується в умовах визначення ціни освітньої послуги УІПА, однак добре відомий механізм оптимізації вартості, її коригування відповідно до рівня попиту.

7. Стратегічний фінансовий контролінг є ефективним методом удосконалення системи фінансової діяльності УІПА. Одночасно поточний та оперативний фінансовий контролінг експертами визнаний менш дієвим, що пов'язано зі складностями редагування фінансової системи в короткостроковий період часу.

8. Автоматизація та комп'ютеризація процесу управління фінансовою діяльністю УІПА є перспективним напрямом діяльності академії. Однак його не можна вважати першочерговим заходом, оскільки в практиці діяльності УІПА вже використовується значна частина таких засобів.

9. Необхідність впровадження системи підтримки прийняття рішень в систему фінансової діяльності УІПА визначена експертами третьої групи, що мають позитивний досвід використання запропонованих систем в діяльності промислових підприємств. Серед експертів першої та другої групи впровадження таких систем не зазнало підтримки.

10. Наявний розподіл коштів в системі бюджетів УІПА експерти не вважають оптимальним, що потребує проведення комплексу

заходів, перш за все збільшення розміру спеціальних бюджетів, оскільки загальний бюджет формується за рахунок державного фінансування.

11. Неоднозначним є рішення експертів щодо необхідності проводити перерозподіл прибутку між центрами відповідальності в УПА, у т.ч. за рахунок відсутності дієвих розроблених механізмів такого перерозподілу.

12. УПА необхідно проводити інші заходи по залученню коштів до спеціального фонду.

Висновки. Отримані для УПА результати значною мірою можуть бути перенесені на діяльність інших ВНЗ України, хоча актуальність впровадження запропонованих заходів звичайно буде різною. Однак, на нашу думку, більшість ВНЗ мають проводити комплекс дій для адаптації до економічних умов країни. Можна виділити два основні напрями такої адаптації. По-перше, у прогнозованому періоді потрібно збільшити залучення позабюджетних джерел для забезпечення навчального процесу. Це додаткові платні освітні послуги, міжнародна діяльність у рамках міжнародних програм і фондів, надання приміщень і ресурсів в оренду, залучення спонсорських коштів. По-друге, потрібно удосконалити механізм витрат ВНЗ, досягаючи найбільшої економії ресурсів. Це можуть бути економічні форми організації навчального процесу, залучення до процесу інших організацій.

Таким чином, система фінансового менеджменту передбачає проведення комплексу змін та інновацій, переходу від існуючих правил та норм, що лишилися з попередніх років діяльності, до тих, що формуються в ринковій економіці, коли ВНЗ є таким же суб'єктом господарської діяльності, як інші підприємства та організації, пошуку нових методик визначення рівня плати за навчання, впровадження дієвих методів управління, нових способів залучення та роботи зі студентами.

Анотація. Рассмотрены основные проблемы системы управления финансовой деятельностью вуза в сфере предоставления платных образовательных услуг и предложены мероприятия по ее совершенствованию, объединенные в три группы: использование новых методов определения стоимости обучения, совершенствования системы финансового менеджмента, проведение комплекса мероприятий по привлечению средств.

Ключевые слова. финансовая деятельность вуза, финансовый менеджмент вуза, платные образовательные услуги, стоимость обучения, цена образовательной услуги.

Summary. The main problems of the university financial management in the provision of paid services are given and suggested measures for its improvement, grouped into three categories: the use of new methods of determining the cost of training, to improve the system of financial management, a set of measures to raise funds.

Keywords. financial activities of the university, the financial management of the university, paid educational services, training costs, the price of educational services.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боголіб Т. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: [монографія] / Т. Боголіб: - К.: 2006. – 508 с.
2. Куклін О.В. Економічні аспекти вищої освіти / О.В. Куклін – К.: Знання України, 2008. – 331 с.
3. Огаренко В.М. Стратегічне фінансове управління вищими навчальними закладами: [монографія] / В.М. Огаренко, С.Я. Салига, О.В. Яришко – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2008. – 216 с.
4. Організація управління фінансами інноваційного ВНЗ: [монографія] / за ред. Ю.Г. Лисенка, В.М. Андрієнка. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 234 с.
5. Тимошенко О.В. Фінансові аспекти конкурентоспроможності вищої освіти в Україні: [монографія] / О.В. Тимошенко, В.А. Федорова. - Дніпропетровськ: Пороги, 2008. - 392 с.
6. Шилова В.І. Ринок освітніх послуг: управлінський аналіз: [монографія] / В.І. Шилова. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 144 с.
7. Мокін Б.І. Шляхи удосконалення управління фінансовим забезпеченням вищих навчальних закладів / Б.І. Мокін, Н.С. Желюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2011. – №1. – С. 31-35.
8. Pugh, Geoff. Setting tuition fees in English HEIs: A framework of principles for guiding policy in “modern universities”, with particular reference to Staffordshire University [Electronic resource] / Geoff Pugh, Ian Jackson. Final Report. - Access mode: <http://www.staffs.ac.uk/schools/business/iepr/docs/workingpaper46.pdf>
9. Ярмош О.В. Про методіку обчислення рейтингу спеціальностей ВНЗ / О.В. Ярмош // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. - 2012. - №1. – С.80-84.

*Рецензент д.е.н., професор УПА Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*